

ISSN 1819-5377 print / ISSN 1993-3509 online

ЕКОНОМІКА БУДІВНИЦТВА І МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ЭКОНОМИКА СТРОИТЕЛЬСТВА И ГОРОДСКОГО ХОЗЯЙСТВА
ECONOMICS OF CIVIL ENGINEERING AND MUNICIPAL ECONOMY

2013, ТОМ 9, НОМЕР 3, 161–174

УДК 001.75:728.1

МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА ТА ПІДВИЩЕННЯ ЖИТЛОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ

В. Г. Севка, М. А. Гракова

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, Донецька область, Україна, 86123.*

E-mail: marina_grakova@mail.ru

Отримана 16 квітня 2013, прийнята 27 вересня 2013.

Анотація. У статті на основі дослідження нормативних, організаційних та економічних умов впровадження інновацій у будівництві розроблений механізм застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості. Основне призначення механізму полягає в коригуванні Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво та БН 509-78 «Інструкція із визначення економічної ефективності використання в будівництві нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій» для адаптації документа до потреб сьогодення.

Ключові слова: інновації, житлове будівництво, житлова забезпеченість, механізм застосування, відтворення потенціалу.

МЕХАНИЗМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИЙ ДЛЯ ВОСПРОИЗВОДСТВА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА И ПОВЫШЕНИЕ ЖИЛИЩНОЙ ОБЕСПЕЧЕННОСТИ

В. Г. Севка, М. А. Гракова

*Донбасская национальная академия строительства и архитектуры,
ул. Державина, 2, г. Макеевка, Донецкая область, Украина, 86123.*

E-mail: marina_grakova@mail.ru

Получена 16 апреля 2013, принята 27 сентября 2013.

Аннотация. В статье на основе исследования нормативных, организационных и экономических условий внедрения инноваций в строительстве разработан механизм использования инноваций для воспроизводства экономического потенциала жилищного строительства и повышения жилищной обеспеченности. Основное назначение механизма заключается в корректировке Методики определения экономической эффективности затрат на научные исследования и разработки, их внедрение в производство и СН 509-78 «Инструкция по определению экономической эффективности использования в строительстве новой техники, изобретений и рационализаторских предложений» для адаптации документа к потребностям сегодняшнего дня.

Ключевые слова: инновации, жилищное строительство, жилищная обеспеченность, механизм применения, воспроизводство потенциала.

MECHANISM OF APPLYING INNOVATION TO PLAY THE ECONOMIC POTENTIAL OF HOUSING AND INCREASING HOUSING PROVISION

Viktoriya Sevka, Marina Grakova

*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavina Str., Makiivka, Donetsk Region, Ukraine, 86123.*

E-mail: marina_grakova@mail.ru

Received 16 April 2013, accepted 27 September 2013.

Abstract. On the basis of studies of regulatory, institutional and economic environment of innovation in the construction of the mechanism of applying innovation to play the economic potential of housing and increasing housing provision has been developed. The main purpose of the mechanism is correcting Methods of economic efficiency costs of research and development and innovation in the production and SN 509-78 «Instructions for determining the economic efficiency of the construction of the new technology, inventions and innovations» to adapt to the needs of the present document.

Keywords: innovation, housing, housing supply, the mechanism of the application, playback capability.

Постановка проблеми

Характерною особливістю економічного розвитку і стабілізації соціально-економічних процесів регіональних економічних систем тривалий час залишається широкомасштабне запровадження інновацій. Їх застосування виступає одним із факторів інтенсифікації економічних процесів за рахунок безперервного пошуку нових можливостей у виробничій та господарській діяльності первинних суб'єктів господарювання, управління та регулюванні на рівні регіонів.

Позитивні тенденції інноваційного розвитку властиві для всіх без винятку галузей і виробництв, навіть для тих, що характеризуються певним консерватизмом та інертністю техніко-технологічних процесів. Будівництво в цьому випадку не є винятком, оскільки нововведення, що з'являються на галузевому рівні, суттєво не змінюючи технологічного укладу, сприяють забезпеченню певних видів ефекту, зокрема, стосовно економії ресурсів, скорочення строків будівництва, поліпшення якості робіт тощо. Отже, посилення ролі інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва та підвищення житлової забезпеченості виступає своєрідним каталізатором, здатним підвищити ефективність створення, введення та подальшого утримання житла.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Механізми запровадження інновацій та підвищення інноваційного потенціалу на регіональному рівні досліджуються в роботах Жихор О. Б. [1], Новикової І. В. [2], Рудики О. В. [3], Яковлевої Н. Г. [4], Федулової І. В. [5] та інших.

Авторами при формуванні механізмів запровадження інновацій на рівні регіону розглядаються здібності як наявні ресурси визначеної структури для здійснення інноваційної діяльності та готовність економічної системи здійснювати інновації [1, с. 21–26]; пропонується об'єднувати інноваційні ресурси та їх каталізатори для досягнення цільових орієнтирів, підвищення конкурентоспроможності та стратегічного успіху [2, с. 103–111]; пов'язується інноваційний розвиток із економічним зростанням [3, с. 82–88]; визначається як основа економічного розвитку, що ґрунтується на вивченні кадрових, науково-технічних, виробничо-технологічних і фінансово-економічних ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності [4, с. 40]; досліджується у певних часових та просторових параметрах з метою розв'язання поставленої задачі [5, с. 120–138]. Однак питання застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва в науковій літературі не достат-

ньо висвітлені, що підтверджує актуальність обраного напрямку дослідження.

Проблемними питаннями щодо стимулювання розвитку житлового будівництва для різних секторів та підвищення житлової забезпеченості населення регіонів залишається використання інновацій в галузі і формування ефективної інноваційної політики на всіх рівнях. Пошук результативних механізмів застосування інновацій не лише для розвитку житлового будівництва, але й для відтворення його потенціалу в регіонах є важливим напрямом розвитку інноваційної діяльності в будівництві взагалі. Без використання інновацій, прийняття інноваційних рішень процес відтворення економічного потенціалу житлового будівництва буде сповільненим і не призведе до відповідного підвищення житлової забезпеченості.

Мета дослідження

Головна мета статті полягає у визначенні механізму застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості на

основі коригування чинних нормативних та інструктивних матеріалів.

Основні результати дослідження

Формування і реалізація загальнодержавної інноваційної політики з огляду її ефективності не є самоціллю, а повинна забезпечувати певний ефект для основних учасників. Інакше кажучи, інноваційна діяльність повинна бути затребувана тільки в тому випадку, коли вона може забезпечити внесок у розв'язання завдань соціально-економічного розвитку будь-якого суб'єкта відносин житлового будівництва. Основні види ефектів інноваційної політики у сфері житлового будівництва наведені на рис. 1.

Однак існуючі тенденції використання інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва та підвищення житлової забезпеченості свідчать про відсутність їх широкомасштабного запровадження.

Причини цього є типовими для вітчизняної будівельної галузі в цілому та житлового будівництва зокрема. Основними з них виступають: – відсутність законодавчого закріплення запровадження інноваційної діяльності на

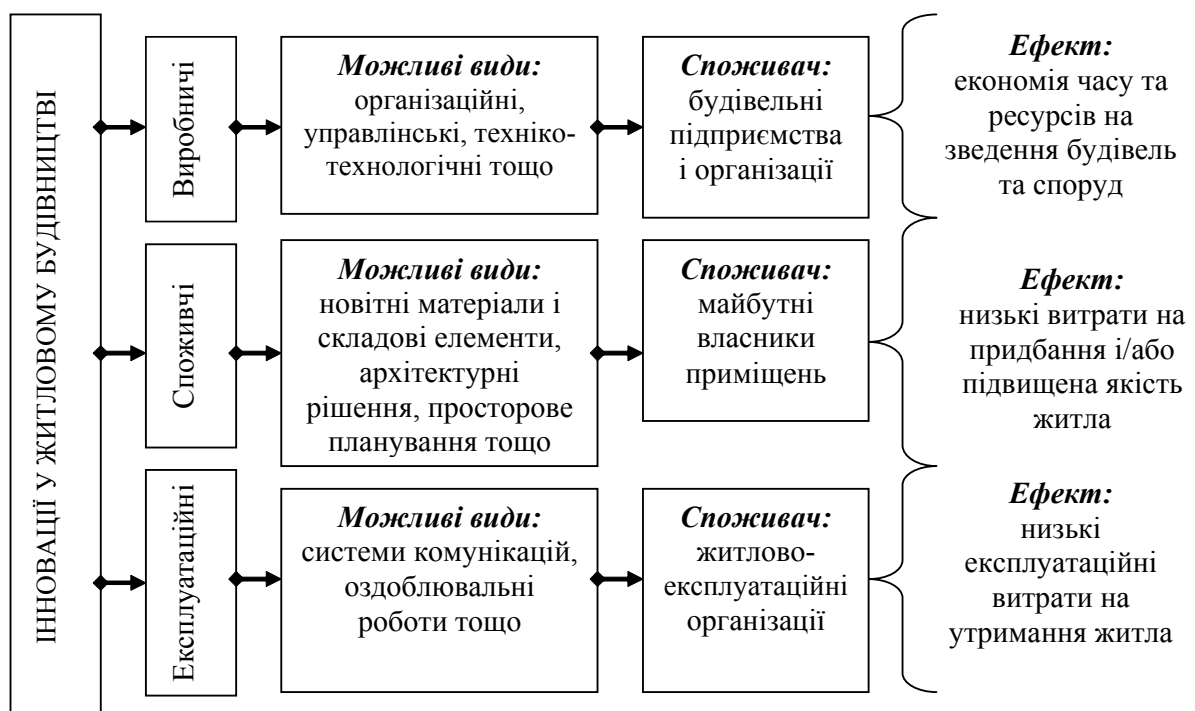

Рисунок 1. Результативність впровадження інновацій в сфері житлового будівництва.

- підприємствах галузі, в т. ч. недостатність нормативно-технічного забезпечення на окремій проектній рішенні, будівельні матеріали тощо;
- наявність корупції і бюрократії, що призводить до втрат часу та додаткових фінансових витрат на стадії експертизи проектів;
 - нестача фінансового забезпечення у зв'язку із високим рівнем витрат та тривалим терміном їх окупності у галузі при недостатньому розвитку фінансової інфраструктури для запровадження альтернативних джерел інвестицій;
 - відсутність потрібної виробничої бази для введення та запровадження інноваційних розробок, в т. ч. інфраструктури будівельного ринку, що на теперішньому етапі розвитку забезпечує підприємства галузі застарілими засобами виробництва та будівельними матеріалами;
 - нестача кадрів і/або недостатній рівень кваліфікації спеціалістів більшості підприємств галузі, в т. ч. спеціалістів керівного складу;
 - відсутність відповідної організаційної структури для запровадження та ефективного керівництва процесами інноваційного розвитку на підприємствах;
 - низький рівень зацікавленості проектувальників і архітекторів у використанні інноваційних технологій в зв'язку із неможливістю повторної реалізації індивідуального інноваційного проекту, на відміну від традиційного продукту;
 - відсутність інформації про тенденції інноваційного розвитку у галузі, в т. ч. недостатність розвитку системи партнерських зв'язків більшості підприємств галузі із науковими та науково-дослідними організаціями;
 - незначний попит на інноваційну продукцію в галузі, пов'язаний із менталітетом споживачів, що на сучасному етапі вкрай насторожено відносяться до нововведень та не завжди готові до експериментів;
 - наявність феномену «опору інноваціям», що спричиняє відсутність соціального замовлення на продукцію та послуги подібного роду;
 - перевищення попиту над пропозицією на ринку житла, що дозволяє забудовникам реалізовувати навіть недостатньо високоякіс-

ний продукт і отримувати надвисокі прибутки навіть при несприятливій ринковій кон'юнктурі тощо.

Однак наведену ситуацію незацікавленості у інноваційному продукті на ринку житлового будівництва можуть змінити певні фактори. Серед найбільш значущих варто виділити наступні:

- підвищення кількості підрядників та забудовників, що сприятиме в умовах підвищеної конкурентної боротьби посиленню диверсифікації пропозиції робіт та послуг, що ними надаються;
- зростання цін на основну групу будівельних матеріалів, що може бути спричинене збільшенням обсягів будівельно-монтажних робіт та зростанням вартості складових ресурсної бази на їх виготовлення;
- розвиток економіки держави шляхом інноваційного типу, що сприятиме зацікавленості підприємницьких структур у впровадженні інновацій, для чого пред'являється попит на ноу-хау, створені на інших підприємствах, або створюється власна база інноваційних розробок;
- криза ринку нерухомості, що передбачає поступове перевищення пропозиції над попитом та сприятиме підвищенню вимог до якості пропонованої на ринку продукції;
- посилення рівня комерціалізації інноваційного сектора економіки, що значно здешевлює інноваційні виробничо-технічні фактори виробництва в галузі та сприяє їх широкому представленню на ринку тощо.

Основні принципи, завдання та напрями реалізації державної інноваційної політики, спрямовані на удосконалення сфери житлового будівництва та підвищення житлового забезпечення, наведені на рис. 2.

Таким чином, для мінімізації конфлікту між стримуючими і сприятливими факторами економічного розвитку житлового будівництва за рахунок інновацій необхідна системна інноваційна політика, що базуватиметься на особливостях регіонального розвитку та сприятиме зняттю існуючих обмежень для широкого запровадження інновацій.

Така політика повинна ґрунтуватися на мотивації виробничого сектора при посиленні ролі держави та врахуванні потреб окремих регіонів.

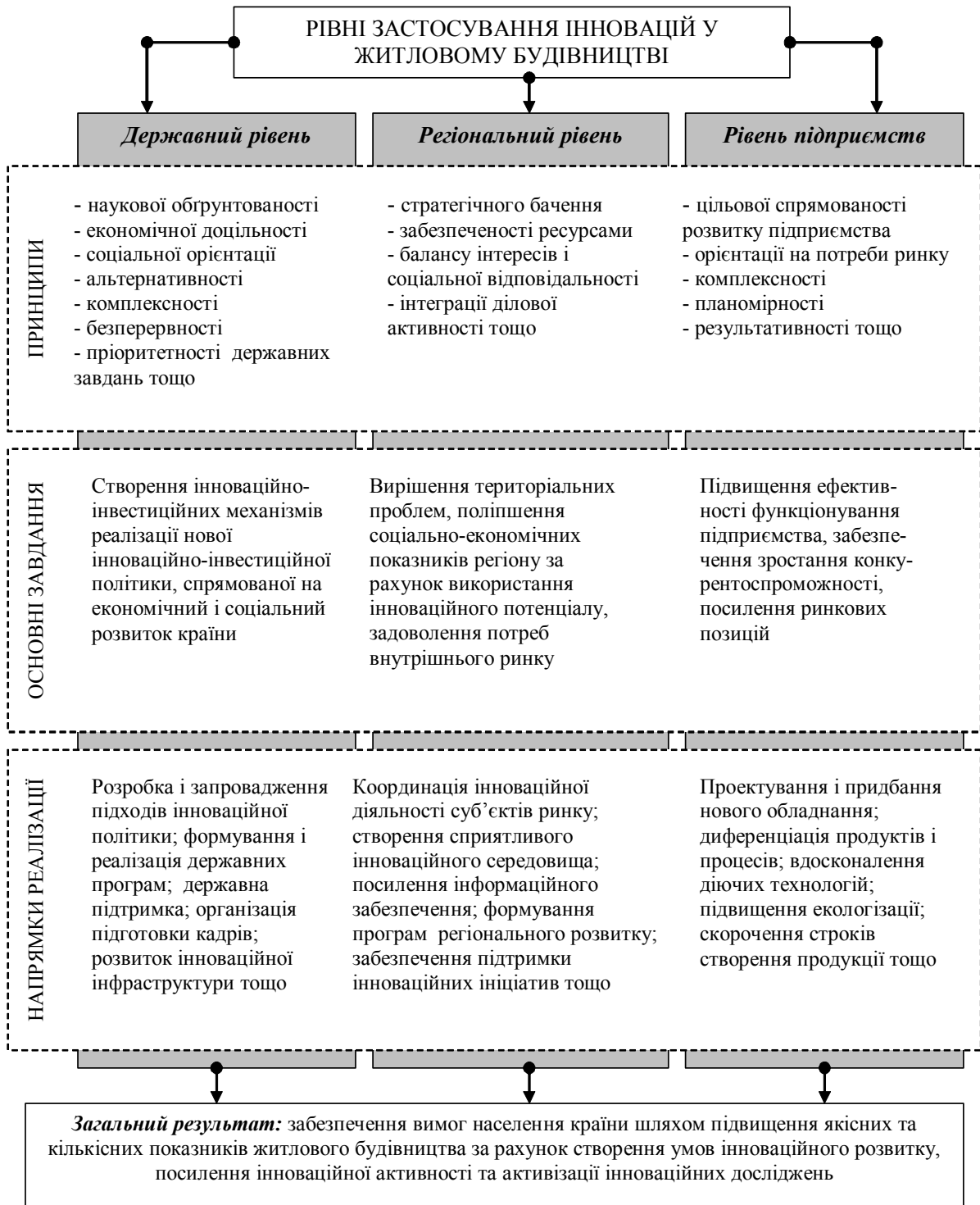

Рисунок 2. Напрями, завдання та принципи застосування інновацій у житловому будівництві.

Пропоновані складові повинні визначати передумови інтенсифікації розвитку житлового будівництва та підвищення житлової забезпеченості населення регіонів України в довгостроковому періоді.

Забезпечення застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості представляє собою послідовний процес, що складається з окремих етапів, які

реалізуються на рівні держави, регіональних органів влади та окремих підприємств. Черговість їх реалізації та взаємозв'язок подано в таблиці 1.

Таким чином, застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлово-

го будівництва і підвищення житлової забезпеченості повинне спиратися на зміни галузевої інноваційної політики, що формуються на загальнодержавному рівні і визначають: цілі, пріоритети та напрями інноваційного розвитку в галузі; функції, права і обов'язки органів

Таблиця 1. Характеристика основних етапів застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості

Назва етапу	Змістовна характеристика етапу
1	2
А. Державний рівень	
Етап А.1. Оцінка поточного стану сфери житлового будівництва	Опис існуючої ситуації в сфері житлового будівництва, аналіз основних тенденцій, розгляд пропозицій щодо кількісних та якісних характеристик ринку нерухомості на певний момент часу
Етап А.2. Визначення ключових проблем, в т.ч. інноваційного характеру	Розгляд основних проблем для всіх учасників сфери житлового будівництва, визначення критеріїв попиту на продукцію, питання взаємодії основних учасників процесу, ефективність управління, ресурсне забезпечення та потреби удосконалення техніко-технологічних процесів будівництва
Етап А.3. Формування мети і завдання	Забезпечення передумов розв'язання основних проблем галузі за рахунок інноваційно-інвестиційного чинника, формування мети та розробка завдань, що забезпечують врегулювання проблем розвитку інноваційного потенціалу
Етап А.4. Визначення організаційно-економічного забезпечення й інструментарію	Формування системи нормативно-правового, організаційного, інформаційного та методичного забезпечення, що базується на вдосконаленні мотивуючих, економічних та інших інструментів
Б. Регіональний рівень	
Етап Б.1. Оцінка потреб регіонального розвитку в сфері житлового будівництва	Визначення специфічних характеристик ситуації у сфері забезпечення житлом і її потреби, встановлення рівня комфортності, потреб у реконструкції та модернізації тощо
Етап Б.2. Визначення регіональних можливостей для розвитку і обмежень	Розгляд передумов розвитку регіонального ринку житла, оцінка ресурсної бази для його забезпечення, встановлення відповідностей між потребами та можливостями
Етап Б.3. Формування програм регіонального розвитку житлового будівництва	Формування програмних документів, що визначають особливі потреби регіонального розвитку житлового будівництва, встановлення строків, відповідальних виконавців, джерел фінансування, контрольних критеріїв
В. Рівень підприємств	
Етап В.1. Визначення стратегічних аспектів розвитку інноваційного потенціалу підприємства	Обґрунтування стратегічних перспектив розвитку підприємства при врахуванні регіональної ринкової кон'юнктури, видів діяльності та їх диверсифікації, цілей функціонування, конкурентних переваг, можливостей розвитку
Етап В.2. Формування ресурсної бази розвитку інноваційного потенціалу	Встановлення відповідності між можливостями підприємства та потребами споживачів продукції, формування системи переваг підприємства на основі ресурсного забезпечення інноваційного потенціалу підприємства
Етап В.3. Співставлення витрат та результатів інноваційного розвитку	Визначення доцільності додаткових витрат, спрямованих на вдосконалення інноваційного потенціалу, оцінка ефективності складових функціонування підприємства на основі інноваційного розвитку
Етап В.4. Коригування стратегічних аспектів розвитку інноваційного потенціалу (в разі потреби)	Перегляд або відмова від розвитку складових інноваційного потенціалу підприємства у зв'язку із економічною недоцільністю витрат
Етап В.5. Масове виробництво і запровадження на ринок інноваційної або інноваційно-удосконаленої продукції	Спостереження за виконанням строків реалізації інноваційної програми, оцінка параметрів інноваційного продукту і реагування ринку на інновацію (зміну попиту), аналіз реклаमाцій, дослідження життєвого циклу продукту, контролінг, контроль результатів роботи підприємства у зв'язку зі зміною стратегічних напрямів функціонування

державної влади в процесі регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на всіх рівнях; умови створення та запровадження інноваційного продукту в сферу житлового будівництва; механізми мотивації та стимулювання запровадження інноваційних процесів на основі розробки правових, організаційних, фінансово-економічних засобів тощо.

В свою чергу, на регіональному рівні забезпечення розвитку інновацій повинне спиратися на: реалізацію інноваційних проектів і програм, що створюють умови інноваційного розвитку підприємств галузі; забезпечувати інтеграцію і координацію інноваційно-зацікавлених структур із науково-дослідними підприємствами і організаціями; забезпечувати залучення інвестицій для широкомасштабного запровадження інноваційних процесів тощо.

Отже, пошкваллення процесів застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості потребує в першу чер-

гу активізації ролі держави за напрямом створення організаційних, регулюючих, мотиваційних та інших механізмів, що забезпечать активізацію залучення та використання нових або вдосконалених інженерно-проектних рішень підприємствами галузі.

Однак огляд основних нормативно-правових актів загального та спеціального призначення, серед яких Закони України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [8], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 р. № 433-IV [7], Наказу Міністерства регіонального розвитку та будівництва України «Про введення в дію спільного рішення колегії від 17.09.2009 № 45/3 «Про науково-технічний розвиток будівельної галузі» від 25.09.2009 р. [13] тощо, свідчить про висвітлення окремих аспектів інноваційного розвитку будівельної сфери, у них немає чітко визначених важелів впливу, вони здійснюють скоріш декларативну функцію, ніж реальний вплив на сферу житлового будівництва (табл. 2).

Таблиця 2. Нормативно-правове та методичне забезпечення інноваційного розвитку житлового будівництва

Вихідні дані	Умови впливу
<i>Загального призначення</i>	
Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1978-XII [6]	Врегулювання відносин у сфері наукової та науково-технічної діяльності; визначення правового статусу суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності; визначено державні гарантії діяльності вчених та науково-педагогічних працівників; встановлено повноваження суб'єктів державного регулювання та управління у сфері наукової та науково-технічної діяльності; визначено форми і методи державного регулювання.
Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [8]	Визначення термінології сфери інноваційної діяльності; формування мети і принципів інноваційної політики; визначення об'єктного і суб'єктного складу інноваційної діяльності; встановлення шляхів інноваційного регулювання інноваційної діяльності; визначення повноважень державних органів влади та державного контролю цієї сфери; визначення правового режиму інноваційних проектів, продукції, інноваційних підприємств; розгляд напрямів та джерел фінансування інноваційної діяльності; обґрунтовано напрями міжнародного співробітництва.
Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (нова редакція) від 16.10.2012 р. № 5460-VI [7]	Встановлено пріоритетні напрями розвитку вітчизняної науки і техніки на період до 2020 р. відповідно до стратегічних потреб держави; визначено передумови їх формування; висвітлено напрями реалізації розвитку науки і техніки та моніторинг основних результатів.
Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 р. № 2818-VI [9]	В частині визначення стратегічних цілей і завдань державної екологічної політики встановлено надання державної підтримки: створенню і розвитку населених пунктів, що використовують енерго- та ресурсозберігаючі технології житлового будівництва, та комплексне впровадження таких технологій до 2015 року; перегляд нормативно-правової бази з метою забезпечення природоохоронних вимог, зокрема щодо енерго- та ресурсозбереження, у процесі промислового та житлового проектування, будівництва, реконструкції та демонтажу споруд; підвищення енерго- та ресурсозбереження в багатоквартирних будинках.

Закінчення таблиці 2. Нормативно-правове та методичне забезпечення інноваційного розвитку житлового будівництва

Вихідні дані	Умови впливу
Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Міністерства Фінансів України «Про затвердження Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво» від 26.09.2001 р. № 218/466 [10]	Затверджено Методику визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво, що регламентує загальні положення щодо оцінки ефективності інновацій, дозволяє визначити науково-технічний рівень інноваційних рішень, економічну ефективність упровадження науково-технічних розробок, оцінку соціальних наслідків науково-технічних розробок тощо.
Спеціального призначення	
Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Про створення науково-технічної ради Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України» від 18.10.2006 р. № 345 [11]	Створення комісії для розгляду наукових рекомендацій і пропозицій щодо визначення основних напрямів розвитку будівництва, містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства, обговорення найважливіших програм, а також рекомендацій щодо використання та впровадження новітніх досягнень вітчизняної та зарубіжної науки, наукових та науково-технічних розробок, проектів нормативно-правових та нормативно-технічних актів, проектів державних та галузевих стандартів, державних будівельних норм і правил.
Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 роки» від 24.10.2012 р. № 970 [12]	Враховання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності під час формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок, проектних та конструкторських робіт за рахунок коштів державного бюджету та здійснення у першому півріччі 2012 року перегляду державних цільових програм з метою приведення їх у відповідність до пріоритетів держави (в т. ч. за напрямом освоєння нових технологій будівництва енергоефективних житлових та комунально-побутових будівель і приміщень).
Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України «Про введення в дію спільного рішення колегії від 17.09.2009 № 45/3 "Про науково-технічний розвиток будівельної галузі"» від 25.09.2009 р. [13]	Визначено перелік заходів щодо сприяння науково-технічного розвитку будівельної галузі, у т. ч. встановлено основні проблеми, завдання щодо вирішення проблем, заходи з вирішення проблем, відповідальні виконавці від Мінрегіонбуду та АБУ, строки виконання та очікувані результати.
Рішення спільного засідання колегії Міністерства регіонального розвитку та будівництва України і президії Академії будівництва України від 17 вересня 2009 р. № 45/3 [14]	Встановлено основні завдання науково-технічної діяльності в будівництві; визначено склад заходів тактичного характеру щодо збільшення внеску будівельної науки в науково-технічний розвиток будівельної галузі України.
СН 509-78 «Інструкція із визначення економічної ефективності використання в будівництві нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій» від 13.12.1978 р. № 229 [15]	Визначено підходи до розрахунку річного економічного ефекту і вибору варіантів реалізації інновацій для: нових об'ємно-планувальних і конструктивних рішень будівель і споруд та нових конструкцій; нових технологічних процесів, механізації і автоматизації виробництва, нових способів організації виробництва і праці; нових або вдосконалених матеріалів, деталей, напівфабрикатів для будівництва; нових засобів довготривалого застосування. Визначено засади економічної ефективності: скорочення термінів будівництва; нормативних документів з будівництва.

Так, в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.10.2012 р. № 5460-VI [7] не визначається галузевої спрямованості пріоритетних інновацій, проте сфери житлового будівництва опосередковано стосується забезпечення енергоефективності, розробка та запровадження нових речовин та матеріалів. Положення Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012–2016 роки» від 24.10.2012 р. № 970 [12] частково дублюють положення окресленого вище Закону і визначають як пріоритетні напрями науки і техніки у сфері будівництва освоєння нових технологій будівництва енергоефективних житлових та комунально-побутових будівель і приміщень.

Визначення основних проблем та перспектив інноваційного розвитку сфери будівництва в цілому, і житлового будівництва зокрема, дається у Наказі Міністерства регіонального розвитку та будівництва України «Про введення в дію спільного рішення колегії від 17.09.2009 № 45/3 «Про науково-технічний розвиток будівельної галузі» від 25.09.2009 р. [13], де пропонується система заходів зі сприяння науково-технічному розвитку будівельної галузі. Однак аналіз строків виконання окремих завдань не відповідає затвердженим термінам і суттєво відстає від них.

Дослідження нормативно-методичного забезпечення запровадження інноваційних процесів у сфері житлового будівництва доводить його невідповідність сучасним тенденціям і процесам. Так, строки затвердження і запровадження, наприклад Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво та СН 509-78 «Інструкція із визначення економічної ефективності використання в будівництві нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій» [15], становлять більше десяти років і не враховують останніх змін в теорії і практиці господарювання.

Підтвердженням цих тез є результати науково-дослідної розробки «Інновації в галузі будівництва і архітектури» (2006 р.), що здійснювались в межах Державної програми

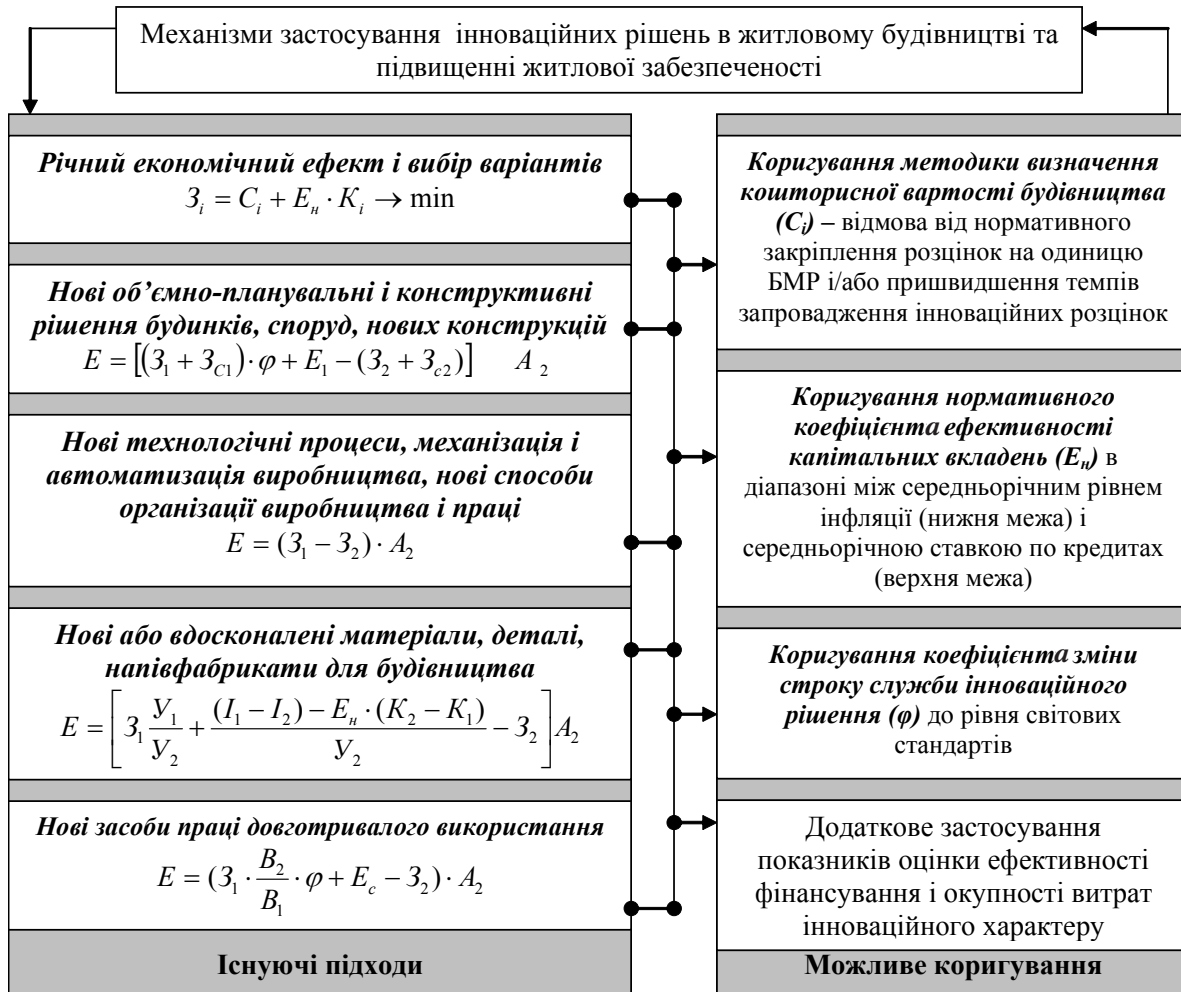
прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України, за результатами якої встановлені найбільш проблемні питання, що потребують більш швидкого розв'язання. До них віднесено:

- розвиток та удосконалення нормативної бази у сфері будівництва, промисловості будівельних матеріалів, архітектури та містобудування;
- наукове обґрунтування та розробка нових енергоощадних технологій будівництва та експлуатації споруд;
- пошук альтернативних джерел енергії;
- вирішення задач по збільшенню обсягів житлового будівництва;
- створення інноваційних моделей, методів та комп'ютерних технологій управління проектами об'єктів архітектури та будівництва тощо.

Враховуючи наведене, вважаємо, що вдосконалення управлінських функцій держави, в т. ч. в напрямах законотворчої та методично-роз'яснювальної діяльності, забезпечення відповідності вітчизняних нормативно-правових актів із міжнародною нормативно-правовою базою створить своєрідний базис інноваційного розвитку підприємств галузі.

Отже, на рис. 3 представлено механізм застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості, визначені відповідно до Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво та СН 509-78 «Інструкція із визначення економічної ефективності використання в будівництві нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій» [15] з метою їх адаптації означеного документа до потреб сьогодення.

Пропоновані уточнення ставлять за мету розв'язання важливої задачі щодо розробки нового підходу до оцінки доцільності інноваційних рішень. Коригування наведених та інших аспектів дозволить проектувальникам більш активно запроваджувати інноваційні розробки, підрядникам – покривати свої витрати на інноваційні потреби в повній мірі, замовникам – більш ефективно планувати бюджет будівництва, а споживачам продукції – отримувати інноваційний продукт підвищеної якості.

Умовні позначки: Z_i – приведені витрати по i -му варіанту техніки на одиницю будівельно-монтажних робіт (продукції), грн.; C_i – собівартість одиниці будівельно-монтажних робіт (продукції) по i -му варіанту техніки, грн.; E_n – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень; K_i – питомі капітальні вкладення у виробничі фонди на одиницю будівельно-монтажних робіт (продукції) по i -му варіанту техніки, грн.; Z_1 та Z_2 – приведені витрати на інноваційні рішення за порівняльними варіантами базової і нової техніки, грн. на одиницю виміру; Z_{c1} та Z_{c2} – приведені витрати на зведення конструкцій на будівельному (без врахування вартості їх виготовлення) за порівняльними варіантами базової і нової техніки, грн. на одиницю виміру; φ – коефіцієнт зміни строку служби інноваційного рішення порівняно із базовим варіантом; E_1 – економія в сфері експлуатації конструкції; A_2 – річний обсяг інноваційних робіт в розрахунковому році, натур. од.; Y_1 та Y_2 – питомі витрати відповідно базового і нового матеріалу на одиницю конструктивного елемента, натур. од.; I_1 та I_2 – витрати на виконання базового і нового матеріалу (без врахування його вартості) на одиницю конструктивного елемента (виду робіт), грн.; K_1 та K_2 – супутні капіталовкладення в будівництві при використанні базового і нового варіантів при розрахунку на одиницю конструктивного елемента, грн.; B_1 та B_2 – річні обсяги робіт, здійснювані при використанні засобів праці за порівнюваними варіантами, натур. од.

Рисунок 3. Механізми застосування інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості.

Підвищення достовірності оцінки інновацій дозволить забезпечити економію коштів (в т. ч. бюджетні) і спрямувати їх на нові проекти інноваційного характеру, що дозволить забезпечити ринок житла в Україні продукцією відповідних кількісних та якісних характеристик і дасть можливість забезпечити населення країни житлом відповідно до світових стандартів.

Одним з основних завдань інноваційної політики на сьогоднішньому етапі розвитку залишається проблема документального забезпечення, за допомогою якого процеси управління інноваційним розвитком в сфері житлового будівництва стануть більш упорядкованими і прозорими.

Одним з найбільш проблемних моментів використання інноваційних рішень на підпри-

ємствах будівельного комплексу є визначення доцільності інновацій шляхом аналізу можливої економії ресурсної бази підприємства, строків будівництва, приросту ефективності в результаті впровадження інноваційних рішень, поліпшення якісних показників продукції, оцінки ефективності капіталовкладень тощо. При цьому результати аналізу можуть встановити як окремі види ефекту, так і комплексну ефективність проекту інноваційного розвитку. Однак на існуючому етапі розвитку будівництва в цілому, і житлового будівництва зокрема, об'єктивною необхідністю є удосконалення науково-методичних підходів до оцінки економічної ефективності використання нововведень, винаходів і раціоналізаторських пропозицій, що дозволить максимізувати зацікавленість підприємств як первинних суб'єктів господарювання, від яких залежить рівень запровадження новітніх рішень.

Отже, параметри оцінки повинні відповідати ринковим умовам господарювання та забезпечувати для підприємств найкращі умови їх залучення. На даному етапі господарювання можливо визначити низку проблем, що характеризують неефективність існуючих підходів до оцінки ефективності інноваційних рішень для більшості учасників будівельного процесу та створюють умови для відсутності мотивації до техніко-технологічного прориву:

- відсутність або недостатність врахування у складі діючої кошторисно-нормативної бази сучасних вітчизняних і зарубіжних інноваційних технологій, засобів механізації і транспорту, інших видів обладнання, сировини і матеріалів, що не дозволяє об'єктивно і всебічно порівнювати інноваційний і традиційний варіанти проектних рішень;
- необ'єктивність кошторисної вартості проекту у зв'язку із використанням застарілих розцінок на одиницю будівельно-монтажних робіт, оскільки нормативна база будівництва не оновлюється настільки часто, як це потрібно, а використання коефіцієнтів коригування призводить до певного викривлення результатів (у зв'язку із наявністю ефекту масштабу тощо);
- орієнтація основних учасників будівельного процесу на створене ще у радянський період нормативно-технічне забезпечення, ос-

кільки замовникам це забезпечує відсутність додаткових витрат, підрядникам дозволяє використовувати традиційні підходи щодо організації виробництва, проектувальникам і архітекторам – дозволяє скорочувати терміни проектно-вишукувальних робіт та проходити експертизу з мінімальними витратами часу і коштів;

- переважне врахування при оцінці ефективності інновацій економічного ефекту для підприємств-забудовників, мінімізуючи рівень інших видів ефекту (екологічного, соціального, споживчого тощо) та ефективності для інших учасників будівельно-інвестиційного процесу, що в умовах ринкової економіки локалізує висновки про доцільність інновацій та звужує розуміння їх значущості;
- використання недоцільних в існуючих умовах господарювання показників ефективності капітальних вкладень (нормативних коефіцієнтів ефективності та нормативів для приведення різночасових витрат), оскільки вони не враховують класу капітальних вкладень, рівня ризику проекту, щорічних змін рівня інфляції та відсоткових ставок за кредитами;
- необ'єктивність оцінки строків служби нових будівельних конструкцій, будинків або споруд, засобів праці тощо на основі порівняння новації із базовим варіантом, замість порівняння із нормативами, наближеними до світового рівня, оскільки новий варіант не обов'язково є інноваційним тощо.

Висновки

Спираючись на викладені вище проблеми залучення інновацій для відтворення економічного потенціалу житлового будівництва і підвищення житлової забезпеченості, можливо запропонувати наступні шляхи їх розв'язання із метою забезпечення рівня розвитку і сприяння запровадження інноваційних рішень:

- запровадити переважне використання ресурсного підходу до створення кошторисної документації на будівельні об'єкти та відмінити нормативне закріплення розцінок на одиницю будівельно-монтажних робіт, що дозволить на всіх стадіях будівництва

- використовувати індивідуальний підхід до проектних рішень, спираючись на їх доцільність та дозволить більш обґрунтовано визначати рівень кошторисної вартості проекту;
- спростити процедуру затвердження нових нормативів та розцінок, що дозволить більш швидкими темпами запроваджувати інноваційні елементи технологій, засобів механізації і транспорту, інших видів обладнання, сировини і матеріалів, створених як в державі, так і запозичених із практики господарювання зарубіжних країн;
 - при прийнятті рішень на стадії державної експертизи проектів на елементи енерго- та ресурсозбереження, екологічної та експлуа-

- таційної придатності нових, відремонтованих або реконструйованих об'єктів;
- використовувати на стадії передпроектних рішень комплекс показників економічної, соціальної, екологічної ефективності для всіх учасників проекту із створення об'єктів житлового будівництва, визначати рівень виробничого, споживчого та експлуатаційного ефекту тощо;
 - щорічне або за потребою (проте не рідше, ніж в п'ятирічний період) коригування нормативних коефіцієнтів, що використовуються при оцінці ефективності інноваційних проектних рішень у зв'язку із змінами ринкових умов господарювання та ситуації на ринку будівництва житла тощо.

Література

1. Жихор, О. Б. Тенденції інноваційного розвитку економіки України в рамках реалізації стратегії економічного зростання [Текст] / О. Б. Жихор, Т. М. Куценко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2011. – Вип. 32. – С. 21–26.
2. Новікова, І. В. Стратегічна цінність як основа оцінки ефективності інвестиційної діяльності [Текст] / І. В. Новікова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної діяльності: проблеми теорії та практики. – 2011. – № 4(16). – С. 103–111.
3. Рудика, О. В. Інноваційний потенціал та оцінка його стану на підприємстві [Текст] / О. В. Рудика // Економіка розвитку ХДЕУ. – 2004. – № 1(29). – С. 82–88.
4. Яковлева, Н. Г. Інноваційний потенціал підприємств та показники його використання [Текст] / Н. Г. Яковлева // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 5. – С. 40.
5. Федулова, І. В. Обґрунтування напрямів інноваційного розвитку підприємств хлібопекарної галузі [Текст]: монографія / І. В. Федулова. – К.: НУХТ, 2009. – 512 с.
6. Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності [Текст]: Закон України від 13.12.1991 р. № 1978-ІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – С. 306–318.
7. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки [Текст]: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-ІІІ (в редакції Закону № 2519-VI від 09.09.2010) // Офіційний вісник України. – 2010. – № 77. – С. 29–31.
8. Про інноваційну діяльність [Текст]: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 882–892.

References

1. Zhihor, O. B.; Kutsenko, T. M. Tendency of innovation-driven growth of economy of Ukraine within the framework of realization of strategy of economic advance. In: *Mercury of the Uzhgorod National University*, 2011, Issue 32, p. 21–26. (in Ukrainian)
2. Novikova, I. V. Strategic value as basis of assessment of efficiency of investing activity. In: *Economy and management of enterprises of machine building activity: the problems of theory and practice*, 2011, Number 4(16), p. 103–111. (in Ukrainian)
3. Rudyka, O. V. Innovative capacity and its assessment at the enterprises. In: *Development of HDEU*, 2004, Number 1(29), p. 82–88. (in Ukrainian)
4. Yakovleva, N. G. Innovative capacity of enterprises and attribute of their usage. In: *Formation of exchange relation in Ukraine*, 2004, Number 5, p. 40. (in Ukrainian)
5. Fedulova, I. V. Grounding of directions of innovative development of enterprises of baking industry. Monograph. Kyiv: NUHT, 2009. 512 p. (in Ukrainian)
6. Law of Ukraine No. 1978-II dated back to December, 13, 1991 «About foundation of state policy in the region of science and scientific and technological activities». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 1992, Number 12, p. 306–318. (in Ukrainian)
7. Law of Ukraine No. 2623-III dated back to July, 11, 2001 «About priority guidelines of science and engineering development». In: *Official Bulletin of Ukraine*, 2010, Number 77, p. 29–31. (in Ukrainian)
8. Law of Ukraine No. 40-IV dated back to July, 04, 2002 «About innovation activity». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2002, Number 36, p. 882–892. (in Ukrainian)

9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [Текст] : Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – С. 1284–1311.
10. Методика визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво [Електронний ресурс] : Затверджено наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Міністерства фінансів України від 25 вересня 2001 р. № 218/446 // Головний портал НАН України. – Режим доступу : http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/Others/me_mf/Documents/218-446.pdf.
11. Про створення науково-технічної ради Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 18.10.2006 р. № 345 // Закони України : Інформаційно-правовий портал. – Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_6h/pg_gcwlwo.htm.
12. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012–2016 роки [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2012 р. № 294 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 970 від 24.10.2012) // Офіційний вісник України. – 2012. – № 29. – С. 18–20.
13. Про введення в дію спільного рішення колегії від 17.09.2009 № 45/3 «Про науково-технічний розвиток будівельної галузі» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України № 390 від 25.09.2009 р. // МЕГА-НаУ : Професійна юридична система. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.36306.0>.
14. Рішення спільного засідання колегії Міністерства регіонального розвитку та будівництва України і президії Академії будівництва України від 17 вересня 2009 р. № 45/3 [Електронний ресурс] : рішення колегії // Информационная справочная система «Будстандарт». – Режим доступу : http://budstandart.com/read/document_body/id/3099214.
15. СН 509-78. Инструкция по определению экономической эффективности использования в строительстве новой техники, изобретений и рационализаторских предложений [Текст] : Утверждена постановлением Государственного комитета СРСР по делам строительства от 13 декабря 1978 г. № 229. – Взамен раздела 5 Инструкции СН 423–71 ; введ. 1979-01-01. – М. : Стройиздат, 1979. – 65 с.
9. Law of Ukraine No. 2818-VI dated back to December, 21, 2010 «About fundamental principles of state ecological policy of Ukraine for the period until 2020». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2011, Number 26, p. 1284–1311. (in Ukrainian)
10. Methods of determination of economical efficiency of spending and research investigation and development and their manufacturing application: probated by memorandum of Ministry of Economic Affairs and on the question of European integration and Ministry of Finance dated back to the 25th of September, 2001, number 218/446. Accessed at: http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/Others/me_mf/Documents/218-446.pdf. (in Ukrainian)
11. Memorandum of Ministry of Housing and Building, Architecture and housing and utilities services number 345: «About creation of research-and-engineering Rada Ministry of Housing and Building, Architecture and Housing and Utilities services». Accessed at: http://uazakon.com/documents/date_6h/pg_gcwlwo.htm. (in Ukrainian)
12. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated back to the 12th of March, 2012 number 294 (as amended originated according to resolution of the Cabinet of Ministers number 970 dated back to 24.10.2012) «Some questions of determination of medium-term of priority guidelines of innovative activity of national level for the period of 2012–2016». In: *Official Bulletin of Ukraine*, 2012, Number 29, p. 18–20. (in Ukrainian)
13. Memorandum of the Ministry of Regional Development and construction of Ukraine number 390 dated back to 25.09.2009 «About introduction into operation of general solution of collegiums dated back to 17.09.2009 number 45/3 “About scientific and technological development in the construction engineering field”». Accessed at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.36306.0>. (in Ukrainian)
14. Solution of general session of collegiums of the Ministry of Regional Development and construction of Ukraine and Presidium of the Academy of Civil Engineering dated back to the 17th of September, 2009 number 45/3: collegiums solution. Accessed at: http://budstandart.com/read/document_body/id/3099214. (in Ukrainian)
15. SN 509-78. Direction on determination of economical efficiency of employment of new engineering technology, inventions and rationalization proposal in engineering. Moscow: Stroizdat, 1979. 65 p. (in Russian)

Севка Вікторія Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Наукові інтереси: формування і оцінка економічного потенціалу житлового будівництва.

Гракова Марина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Наукові інтереси: регулювання інвестиційної діяльності на підприємствах будівництва і міського господарства.

Севка Виктория Геннадиевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятий Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научные интересы: формирование и оценка экономического потенциала жилищного строительства.

Гракова Марина Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятий Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научные интересы: регулирование инвестиционной деятельности на предприятиях строительства и городского хозяйства

Sevka Viktoriya – PhD, Associate Professor, Business Economics Department, Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture, Institute of Economics. Research interests: development and evaluation of the economic potential of housing.

Grakova Marina – PhD, Associate Professor, Business Economics Department, Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture, Institute of Economics. Research interests: regulation of investment activity of enterprises and urban development.